

predict the completed fertility of cohorts of women still of childbearing age. Adjusted measures are more accurate indicators of fertility than observed in a given year. At the same time, the cohort analysis of fertility in transition to postponement of births and the possible subsequent recovery of deferred births would provide a better base both for constructing accurate projections of the fertility evolution and for making the right policy decisions to alleviate effects of observed low levels of fertility in the coming decades.

Key words: period and cohort fertility, postponement of births, adjusted indicators, completed cohort fertility rates, fertility projections.

ЮНОШЕСКАТА РАЖДАЕМОСТ КАТО ПРОБЛЕМ НА СЪВРЕМЕННАТА ДИНАМИКА НА РАЖДАЕМОСТТА В БЪЛГАРИЯ

Марта Сугарева¹

В статията се анализира динамиката на раждаемостта през последните десетилетия. Основният аргумент е, че юношеската раждаемост в България е твърде висока спрямо другите европейски страни, което определя нуждата от специална политика на държавата, както и корекции в съществуващата политика. Обществото е заблудено относно оценката на тенденциите на раждаемостта, тъй като общото мнение, че тя е твърде ниска и намалява, докато в действителност раждаемостта (измерена чрез тоталния коефициент, TFR) нараства през последното десетилетие. Съвременното равнище на раждаемостта е около средното за Европа. Тенденциите са към повишаване на TFR, а очакванията, основаващи се на определени демографски аргументи (преструктуриране на раждаемостта по възраст), са че този тренд ще продължи в бъдеще. Независимо от това се налагат спешни реформи в политиката, които да бъдат насочени към намаляване на юношеската раждаемост. При сегашната политика високата юношеска раждаемост е начин за оцеляване, практикуван (рационално) при крайна бедност, типичен за някои сегменти на етническите роми. В тези групи младите хора (в юношеска възраст) се подтикват от родителите и социалната им сре-

¹ Проф. дсн **Марта Сугарева** – секция „Икономическа и историческа демография“ в ИИНЧ – БАН
Адрес за контакти: marta.sugareva@yahoo.com

да към ранна раждаемост като средство за получаване на доходи – надбавки за майчинство и помощи, предвидени с цел оцеляване при крайна бедност. В същото време обаче юношите, които стават родители, „отпадат“ от училище, което на свой ред води да затваряне на порочния кръг на бедността, тъй като те остават ниско образовани или неграмотни.

Ключови думи: раждаемост, юношеска раждаемост, индикатори на раждаемостта, социална политика.

УВОД

Съвременната динамика на раждаемостта в България е проблем, твърде много дискутиран (особено по медиите), но слабо проучен от научна гледна точка. С този проблем се спекулира особено много в периодите преди избори, тъй като ниската раждаемост се използва като политически аргумент, „доказващ“ слабости в провежданата политика на държавата и в частност, на управляващата партия.

В действителност динамиката на раждаемостта следва свои вътрешно присъщи закономерни тенденции, произтичащи от система от исторически, етнически, социално-психологически, политически, икономически и други фактори, сред които икономическите и политически фактори обикновено имат краткосрочно и конюнктурно влияние. Промените в броя на родените деца, наблюдавани за една или две години спрямо предходната, ни най-малко не могат да бъдат наречени „тенденция“ в статистически смисъл. За тенденция може да се говори само, когато промяната се извършва в сравнително дълъг период от време и насоката на развитие (нагоре или надолу) е устойчива. За да се установи дали даден тренд е „устойчив“ се използват специални статистически средства; използват се тестови характеристика за адекватност на модела. (вж. напр. Ранчева, 2011: 84)

Що се отнася до оценки и сравнения, базиращи се на раждаемостта през предходните десетилетия, каквито се срещат понякога, изводите от подобни сравнения също така не могат да се правят директно, без да се познават „дългите“ тенденции, а също – закономерностите, които следва динамиката на разглежданите процеси в световен мащаб и в мащаба на Европа. Към познанието за тези тенденции и закономерности трябва да се добави спецификата на нашата страна и по-точно – специфичните проявления и тенденции на раждаемостта в контекста на географското ни положение и обществено-икономическото и политическо развитие през последните десетилетия. Извършването на правилна интерпретация на данните за раждаемостта изисква познаване на политическите и икономическите фактори, действали през съответните години и периоди, проследяване динамиката на броя и структурата на контингентите от жени в детеродна (репродуктивна) възраст, влиянието на външната миграция върху тях и мн. др.

В настоящата статия ще покажем:

1) През последното десетилетие **раждаемостта у нас няма тенденция на намаление.**

2) В сравнение с другите европейски държави раждаемостта у нас през последните години **се задържа на едно средно за европейските държави равнище – около 1,5 деца на една жена.**